

J. Újváry Zsuzsanna: Mo. közigazgatása

II. József (1780-1790) közigazgatási rendeletei (vázlat)

Ami Bécsben működött: Államtanács, Államkancellária, Cseh- és Osztrák Kancellária (ebben a Kamara is), Legfőbb Állami Számvevőszék, Haditanács, legfelsőbb Bíróság

II. József trónralépte: új korszak a kormányzések (dikasztériumok) működésében.

- A nagy tervekhez engedelmes, lojális, alkalmas hivatalnokokra volt szükség.
- Ezért II. József több átszervezést és részletes szabályozást adott ki – ez a tematikus elv.

Rendeletei:

1. 1780. dec. Conduite-listák készítésére utasítja a Magyar Kancelláriát (minősítési jegyzék a hivatalnokokról)
2. 1781. Körlevél: tudatja elképzeléseit. „A jó bürokrata nemcsak végrehajtja, hanem meg is érti a rendeleteket!!!” A cél: a közigazgatás javítása, központosítása. (Ekkor rendeli el: Türelmi Rendelet, 1783 – fordított „canossa-járás”, a kontemplatív rendek felosztatása)
3. 1782- a magyar és az erdélyi kamara-ügyeket a Magyar Kancellária irányítása alá helyezte
4. 1782.aug.: a Magyar Kancellária átszervezése: a Magyar Kancelláriát és az Erdélyit egyesítette. Ez 1784-ben be is következett. (Azonban a Bécsi Udvari Számvevőség felügyelete a magyar pénzügyek felett megmaradt.) Mivel a Magyar Kancellária (Esterházy Ferenc kancellár) hatásköre kibővült, alkancellárt is alkalmazott és 4 tanácsossal bővült a létszám.) A kancellária segítségére állandó bizottságokat létesített.
5. A Helytartótanács modernizálása: a hivatal működésével elégedetlen volt, lassúnak találta. Évi 10 ezer ügy intézése, 1780-83 között 17 ezer ügy. Az 1784. évi „pásztorlevele” szerint elégedetlen. Felszólította Fekete György országbíró, hogy dolgozzon ki egy tervezetet. Nem fogadta el a tervet, nyugdíjazta. Új országbíró: Csáky János (1783-1786). A Helytartótanács élére Niczky Kristóf tárnokmestert, bizalmasát nevezte ki. Ő dolgozta ki az új tervezetet. Így működik majd az intézmény 1848-ig. Új ügyosztályok (DEPARTAMENTUMOK) szervezése: 29 új ÜGYOSZTÁLY JÖN LÉTRE, összesen: 46 ügyosztályra épült a tanács! Ez közel így működik 1848-ig. (1784-ben 26 ezer iratot szignáltak.)

1784-ben Budára helyezte.

Néhány fontosabb: -Departamentum Politicum Comitatum (a megyei igazgatást ellenőrzést végző ügyosztály)

-Dep. Civitatense (városi igazgatást ellenőrző...)

-Dep. Cehale (céhügyeket...)

-Dep. Nobilitare (nemesi ügyek)

-Dep. Commerciale (kereskedelem...)

- Dep. Postale (postai...)
- Dep. Sanitatis (egészségügy...)
- Dep. Judeorum (zsidóság...)
- Dep. Pupillare (árvaügyek)
- Dep. Urbariale (úrbéri ügyek...)
- Dep. Revisionis Librorum (cenzúra ügyekkel foglalkozó...)

Minden ügyosztályba több tanácsost delegáltak, akik állandóan és kizárólag az adott témával foglalkoztak. Sikerül az ügyek elintézésének a gyorsítása.

6. 1783-ban Mo-on utazik, szemlélődik. Elhatározza a magyar kormányzéseknek Budára helyezését. (Helytartótanács, Magyar Kamara, Főhadparancsnokság – 1784.)
7. 1783-ban állami papnevelő intézetek felállítását rendeli el (Pesten, Pozsonyban, Zágrábban)
8. 1784.évi, új „pásztorlevél” a Habsburg Monarchia összes hivatalához; a hivatalnokoktól elvárja a felelősség érzését. Kifejezi a birodalmi egység gondolatát és elvárásait.
9. 1784 - a Helytartótanács és az erdélyi Gubernium ezután a tartományi kormányzésekkel közvetlenül érintkezik, s nem a Magyar Kancellárián keresztül.
10. 1784. május 11.– 3 éven belül a német nyelv legyen a hivatali nyelv (praktikusságból!!!) 3 év alatt az oktatásban is át kell térni a németre. A közhivatalok és a tanári állások betöltésének a feltétele: a német nyelvtudás.
11. Megszüntette a Kancellária kiterjedt igazságügyi és hiteleshelyi működését.
12. 1784. április 13. – koronarendelete. Bécsbe vitette a Szent Koronát, megszüntette a pozsonyi koronaörök ügykörét.
13. 1784. – új országos összeírás elrendelése
14. 1785- A magyarországi vármegyék helyett 10 kerület létrehozása. Élükre biztosok kinevezése. (A megye a nemesi ellenállás fészke volt, ezeket kellett letörni először királyi biztosok kinevezésével, másrészt a megyék megszüntetésével.) A kerületek székhelye: Nyitra, Besztercebánya, Kassa, Munkács, Nagyvárad, Temesvár, Pest, Győr, Pécs, Zágráb. Erdélyben 1786. jan. 11-től: a megyei, szász és székely önkormányzatok helyett már korábban bevezetett 11 megyét (1785) 3 kerületbe osztotta: nagyszebeni, kolozsvári, fogarasi. Élükön királyi biztosok. 1788-ban Bánffy Györgyöt nevezi ki kormányzónak (1822-ig viseli).
15. A bíróságok átszervezése (1786): (Justitia Josephina)
A Hétszemélyes Tábla 12, a Királyi Tábla 14 bíróból áll. A bírákat a király nevezi ki.
A jobbágy mellé (jobbágy-rendelet) a megye rendeljen ki ügyvédet.
A Királyi Táblánál és az erdélyi Guberniumnál egy-egy ügyvédet tartsanak a jobbágyok számára.
Megszünteti a sedriát, elveszi az úriszéktől a pallosjogot.

A házassági ügyeket világi bíróság alá utalta.

A szabad királyi városoknál is szétválasztja a közigazgatást és a bíraskodást. Ezen túl a bírót nem választják, hanem a király nevezi ki élethossziglan.

1788-ban életbe lép az „Ordo Criminalis” (osztrák bűnügyi rendtartás, a német jog bevezetése)

Eltörli a halálbüntetést, helyette kényszermunkát (hajóvontatást is) és testi fenytést rendel el.

Ugyanakkor megtiltja (ld. Jobbágyrendelet), hogy a földesurak botozással büntessék jobbágyaikat.

1789-ben megszünteti a hiteleshelyeket, s feladatukat a közjegyzők veszik át.

16. Telekkönyvezetés bevezetése és Telekkönyvi Főhivatal felállítása Budán.

17. Helytartótanács és a Kamara egyesítéséből: legfőbb országos kormányzék (Dirigierende Landesstelle) létrehozása.

Ezzel az elnök mellé 2 alelnök lépett: helytartósági ügyek és kamarai ügyek intézésére. Ugyanakkor létszámot is csökkentett, hogy olcsóbban működjön. Reformálta az ügyvitelt, az iktatást, a jegyzőkönyvek készítését...

A hadiadó ügyeket 1786-tól átvette a felállított Budai Főpénztár (= Generalhauptzahlamt) Ebben: Fizetőmester/Zahlmeister és ellenőr/ Kontrollor. Ezen belül: kerületi pénztárak és számvevőségek.

A harmincad- és sóbányaigazgatás birodalmi központosítása.

1789-ben Mo., Horváto. és a Bánság, valamint Erdély összes bevétele: 16 mill. 300 ezer Ft, ebből Mo. kiadása: 10 mill. 800 e. Ft. A többi birodalmi célokra ment!!!

17. Új departamentumok létrehozása a Helytartótanácsban.

18. 1785 - egyes hivatalokhoz megszabta a képesítési követelményeket.

Még néhány rendelete:

1781-ben az egyházi cenzúra helyett bécsi világi cenzúra-hivatal létrehozása.

- Egyházi ünnepek csökkentése, misedíjak árszabása, temetkezési „reform” – mindent az utilitarizmus érdekében, körmenetek, búcsújárások betiltása, búcsújáróhelyek megszüntetése, a kegytárgyak száműzése, iskolafelügyelők számára német-magyar vegyes tankönyvek, női fűző-rendelet... stb. Mintegy 6000 rendeletet hozott uralkodása alatt.